

**SVOBODA PROJEVU: „NESOUHLASÍM S
TÍM, CO ŘÍKÁTE, ALE UDĚLÁM
VŠECHNO PRO TO, ABYSTE TO MOHL
SVOBODNĚ ŘÍKAT I NADÁLE.“**

Pavel Molek

STRUKTURA PŘEDNÁŠKY

- Historie
- Úrovně ochrany
- Formy a obsah projevu
- Možnosti omezení
- Důvody omezení
- Omezení krok za krokem

HISTORIE

„DODATEK I.

Kongres nesmí vydávat zákony zavádějící nějaké náboženství nebo zákony, které by zakazovaly svobodné vyznávání nějakého náboženství; právě tak nesmí vydávat zákony omezující svobodu slova nebo tisku, právo lidu pokojně se shromažďovat a právo podávat státním orgánům žádosti o nápravu křivd.“

- Proč „číslo jedna“?
- Co není projevem:
 - tvrdá pornografie (Miller v. California);
 - podněcování k protiprávnímu jednání (Thompson v. Trump a útok na Kapitol)

NÁSTROJE OCHRANY

- Všeobecná deklaráce čl. 19 (!): *„Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmikoli prostředky a bez ohledu na hranice.“*

NÁSTROJE OCHRANY

○ MPOPP: „Čl. 19

1. Každý má právo zastávat svůj názor bez překážky.

2. Každý má právo na svobodu projevu; toto právo zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění nebo jakýmkoli jinými prostředky podle vlastní volby.

3. Užívání práv uvedených v odstavci 2 tohoto článku s sebou nese zvláštní povinnosti a odpovědnost. Může proto podléhat určitým omezením, avšak tato omezení budou pouze taková, jaká stanoví zákon a jež jsou nutná:

a) k respektování práv nebo pověsti jiných;

b) k ochraně národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku nebo veřejného zdraví nebo morálky.

Čl. 20

1. Jakákoli válečná propaganda je zakázána zákonem.

2. Jakákoli národní, rasová nebo náboženská nenávisť, jež představuje podněcování k diskriminaci, nepřátelství nebo násilí, musí být zakázána zákonem.“

NÁSTROJE OCHRANY

- Evropská úmluva:

„Čl. 10

- 1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.*
- 2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“*

NÁSTROJE OCHRANY

- Listina základních práv EU:

„Článek 11

Svoboda projevu a informování

- 1. Každý má právo na svobodu projevu.
Součástí tohoto práva je právo zastávat názory a přijímat a šířit informace a ideje bez zásahů veřejné moci a bez ohledu na hranice státu.*
- 2. Svoboda a pluralita médií musí být respektována.“*

- Je tam rozdíl oproti Evropské úmluvě?

NÁSTROJE OCHRANY

- LZPS a její dva bonusy:

„Čl. 17

(1) *Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.*

(2) *Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.*

(3) **Cenzura je nepřipustná.**

(4) *Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.*

(5) **Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.“**

Cenzura = pouze předběžná, obsahově zaměřená kontrola projevů ze strany orgánů veřejné moci – RT France v. Rada (Tribunál, nyní C-620/22 P)

STRUKTURA

- Svoboda zastávat názory (a contrario newspeak a crimethink)
- Rozšiřovat informace a myšlenky
- Přijímat informace a myšlenky (ESLP - *Open Door Counselling proti Irsku 1992* nebo ESD - *The Society for the Protection of Unborn Children Ireland Ltd v Stephen Grogan et al. [1991]*)
- + vyžadovat informace:
 - čl. 17/5 LZPS a ochrana společenských hlídačích psů: IV. ÚS 1378/16 (nejsou jen profesionální novináři, ale i nejrůznější političtí aktivisté, blogeři a další osoby, které se podobným způsobem zajímají o veřejné záležitosti a vnášejí do veřejného prostoru kvalifikovaným způsobem informace či názory ohledně fungování veřejného života)
 - u Evropské úmluvy Társaság a Szabadságjogokért proti Maďarsku

FORMY PROJEVU

○ V judikatuře ESLP

- psané a mluvené slovo, zvláštní význam je zde příkládán novinám - např. Observer a Guardian v Spojené království (1991) televizní programy (například v rozsudku Hodgson v Spojené království (1987))
- rozhlasové vysílání (např. Autronic AG v Švýcarsko (1990))
- kinematografie (Otto-Preminger-Institute v Rakousko (1994))
- video (Wingrove v Spojené království (1996))
- obrazy (Müller v Švýcarsko (1988))
- oblečení (Stevens v Spojené království (1986))
- neverbální akty protestu, např. formou zabraňovací činnosti či demonstrace (Steel v Spojené království (1998))
- symboly jiné než malířské povahy, například symbol míru (Chorherr v Rakousko (1993))

+ právo mlčet (*compelled speech* – West Virginia State Board of Education v. Barnette)

FORMY PROJEVU

- symboly jiné než malířské povahy: pěticípá hvězda: Vajnai proti Maďarsku (stížnost č. 33629/06): „(57) Soud si je samozřejmě vědom toho, že systematický teror použitý s cílem konsolidovat komunistickou vládu v některých zemích včetně Maďarska zůstává závažnou jízvou v mysli a srdci Evropy. Připouští, že vystavování symbolu všudypřítomného během panování těchto režimů může vzbudit znepokojení u bývalých obětí a jejich příbuzných, kteří mohou oprávněně považovat takové vystavování za neuctivé. Soud má nicméně zato, že tyto pocity, jakkoli pochopitelné, nemohou samy o sobě určovat hranice svobody projevu. S ohledem na všeobecně známé záruky, které Maďarská republika v právní, morální a materiální rovině poskytla obětem komunismu, nemohou být takové emoce považovány za rozumné obavy. Podle názoru Soudu právní systém, který omezuje lidská práva, aby tak uspokojil diktát veřejného mínění, ať už skutečný či domnělý, nemůže být považován za uspokojující naléhavé společenské potřeby uznávané demokratickou společností, neboť tato společnost musí zůstat rozumná ve svém úsudku. Mělo-li být tomu jinak, svoboda projevu a svoboda názoru by byly podřízeny „vetu provokatéra“ [heckler’s veto].“

FORMY PROJEVU

- Co není projev: Posouvání rohožky: usnesení II.ÚS 484/21 ze dne 4.5.21: pokuta 1 000 Kč za manipulování s rohožkou:
 - „11. (...) Ústavní soud uznává, že svoboda projevu může chránit i demonstrativní akty, které samy o sobě (tj. vytrženy z kontextu) projevem nejsou. Dokonce do obecného právního vědomí vstoupil např. americký případ *Texas v. Johnson* (491 U.S. 397), v němž Nejvyšší soud USA označil akt pálení vlajky za chráněný projev ve smyslu prvního dodatku americké ústavy. Právě v tomto případě však zároveň Nejvyšší soud USA zdůraznil, že za projev nemůže být považováno každé jednání, nýbrž jen takové, které je "dostatečně prodchnuto prvky komunikace" (...).
 - 12. Stále se však musí jednat o projev, jehož komunikační podstatu jsou "objektivně" schopni rozlišit přinejmenším někteří další členové společnosti. Nikoliv každé jednání je tak - z objektivního hlediska - způsobilé být chráněným projevem ve smyslu čl. 17 Listiny či čl. 10 Úmluvy. Příliš extenzivní výklad pojmu "projev" a přílišný důraz na subjektivní přesvědčení původce (či pouhé tvrzení o tomto přesvědčení) jednání by totiž vedl k absurdním důsledkům. Na základě takového výkladu **by projevem mohla být příkladmo každá facka** (symbolicky reflektující úroveň vztahů mezi fackujícím a fackovaným) či úmyslně zaviněná dopravní nehoda (obsahující snad podvrtný poukaz na přebujelost automobilové dopravy).
 - 13. Nelze tudíž klást na roveň ani schválnost mezi dvěma sousedkami s aktem skutečně "prodchnutým prvky komunikace", který si klade za cíl rozproutit politickou debatu. Zatímco pálením vlajky lze iniciovat - byť šokujícím až pobuřujícím způsobem - debatu o povaze a směřování politiky státu a přemalováním památníku vyjádřit názor na klíčové dějinné události, odhazování rohožky či rozkopávání bot může mít v nastíněném kontextu podobný rozměr jen stěží. (...)

OBSAH PROJEVU

- Podle míry ochrany:
 - **Politický:** projevy spojené s otázkami veřejného zájmu (Lingens proti Rakousku 1986 – centrální koncept demokratické společnosti; Castells proti Španělsku 1992)
 - **Umělecký:** Wingrove proti Spojenému království 1996, Otto-Preminger-Institute proti Rakousku 1994
 - **Komerční:** Markt Intern and Beermann v. Germany 1990
- Na opačné straně škály **hate-speech**

OBSAH PROJEVU

- Na opačné straně škály **hate-speech** (nenávistné projevy podněcující k nenávisti vůči skupině osob): autor nenávistného výroku musí mít v úmyslu podnítit ostatní k násilí, nenávisti či diskriminaci určité skupiny, nebo alespoň musí rozumně předpokládat, že jeho výrok bude mít tento účinek (Kilin proti Rusku – ESLP aplikuje čl. 17)

OBSAH PROJEVU + FORMA PROJEVU

- II. ÚS 3212/18: Hotel Brioni vyvěsil v češtině a angličtině následující informaci: *"S platností od 24. 3. 2014 nebytováváme občany Ruské federace. Důvodem je anexe Krymu. Služby našeho hotelu mohou využít pouze ti občané RF, kteří se podepíší pod prohlášení, ve kterém vyjádří svůj nesouhlas s okupací Krymu, který odporuje všem normám, které by měly platit v 21. století. Váš hotel Brioni Boutique"*.
- Obsluhující recepční jí sdělila, že přítele ubytují pod podmínkou, že podepíše prohlášení ve znění: *"Prohlašuji tímto, že nesouhlasím jako občan Ruské federace s okupací Krymu, který odporuje všem normám, které by měly platit v 21. století. Jméno a příjmení, adresa a podpis."*

OBSAH PROJEVU + FORMA PROJEVU

- 26. V nyní projednávané věci ostatně stěžovatel nezacházel rozdílně s cizinci (resp. občany Ruské federace) oproti českým státním občanům, případně občanům jiných států tak, že by jim a priori odepřel poskytnutí ubytovacích služeb (nejednalo se o omezení typu "Američanům nenaléváme"). Poskytnutí těchto služeb totiž odepřel jen těm občanům Ruské federace, kteří by odmítli podepsat shora citované prohlášení odsuzující anexi Krymu.
- 27. Pokud proto Nejvyšší správní soud v odůvodnění napadeného rozsudku se zjevnou nadsázkou citoval Haškova Palivce ("Host jako host", řekl Palivec, "třebas Turek. Pro nás živnostníky neplatí žádná politika".)...

OBSAH PROJEVU + FORMA PROJEVU

- ...považuje Ústavní soud za daleko příhodnější poukaz na jiné příklad z krásné literatury. Daleko bližší mu je totiž humanistický odkaz, ztělesněný v doktoru Galénovi v Čapkově Bílé nemoci, kdy tento lékař odmítne vydat jím vynalezený lék potírající smrtelnou nakažlivou nemoc všem, kteří jsou schopni ovlivnit zastavení agresivní války. V jedné scéně proto uvádí: "Já léčím jen chudé. Chudí nemohou nic dělat, ale ti druzí, ti mohou spíš prosadit, aby už nebyly války. Na ně se víc dá, pane. Mají větší vliv. Řekněte jim, aby všichni užili svého vlivu." (K. Čapek: Loupežník, RUR, Bílá nemoc, Československý spisovatel, 1983, str. 275). Doktor Galén tedy nezastával názor, že "pacient jako pacient", nýbrž snažil se svou činností aktivně ovlivnit politické dění a proto podmiňoval vydání svého léku zastavením války. Stejně tak stěžovatel v nyní projednávané věci zjevně chtěl jednak projevit svůj názor na protiprávní anexi Krymu, a jednak chtěl alespoň v malé míře působit na ty osoby, které se podílejí (resp. podílet mohou) na politickém životě státu, kterého považoval za agresora.

OBSAH PROJEVU + FORMA PROJEVU

- 28. Ústavní soud považuje na tomto místě důležité uvést, že v daném případě nehodnotil formu jednání, kterou zvolil stěžovatel, nýbrž jeho obsah. Jakkoliv totiž ani Ústavní soud nemusí pokládat tuto formu za optimální způsob vyjádření názoru a snahy ovlivnit danou událost, má současně za to, že i kdyby tak stěžovatel učinil formou jinou, podstata jeho činu by zůstala stejná (...)
- 29. Přitom ovšem zdůrazňuje, že podnikatel nemusí být politicky neutrální a při výkonu podnikatelské činnosti by nemělo být vyloučeno projevovat svoje politické názory, pokud tak samozřejmě bude činěno korektním způsobem. Politika je totiž věc veřejná a k jejímu provádění nejsou povolány pouze státní instituce a registrované politické strany, nýbrž má o ni projevovat zájem, vyjadřovat se k ní a podílet se na ní celá občanská společnost, tedy včetně podnikatelských subjektů.

OMEZENÍ DLE LZPS

- *4. Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit*
 - *zákonem,*
 - *jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná*
 - *pro*
 - *ochranu práv a svobod druhých,*
 - *bezpečnost státu,*
 - *veřejnou bezpečnost,*
 - *ochranu veřejného zdraví a mravnosti.*

Ale nezapomenout na absolutní odst. 3!

Omezení:

preventivní * následná

obsahově zaměřená * obsahově neutrální

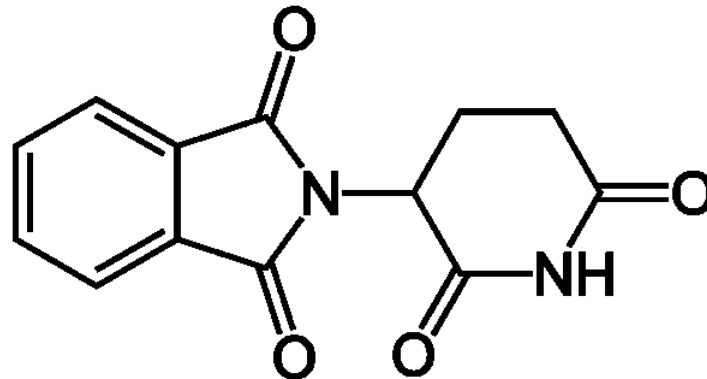
OMEZENÍ DLE EVROPSKÉ ÚMLUVY

- 2. *Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím,*
 - *kteřé stanoví zákon*
 - *a ktere jsou nezbytné v demokratické společnosti*
 - *v zájmu*
 - *národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti,*
 - *předcházení nepokojům a zločinnosti,*
 - *ochrany zdraví nebo morálky,*
 - *ochrany pověsti nebo práv jiných,*
 - *zabránění úniku důvěrných informací*
 - *nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.*

OMEZENÍ DLE EVROPSKÉ ÚMLUVY

- Omezení je uloženo ve formě zákona:
 - Silver v. U.K. 1983 – nedostupné vězeňské řády
 - Sunday Times v. U.K. 1979 – Thalidomid a jeho příběh, pouze judikatura Sněmovny lordů stačí

OMEZENÍ DLE EVROPSKÉ ÚMLUVY

- Omezení nezbytné v demokratické společnosti: tři „testovací kritéria“ pro posouzení této nezbytnosti společně uvedena v případě Sunday Times proti Spojenému království (1979):
 - existuje zde naléhavá společenská potřeba pro takové opatření?
 - je takové opatření přiměřené tomu cíli, jenž má onu povahu nezbytnosti?
 - podařilo se státním orgánům opravdu dostatečně prokázat důvodnost těchto omezení?

OMEZENÍ DLE EVROPSKÉ ÚMLUVY - LEGITIMNÍ CÍLE

- národní bezpečnost, územní celistvost nebo veřejná bezpečnost
- předcházení nepokojům a zločinnosti
- ochrany zdraví nebo morálky
 - Limit takřka bez limitu.
 - Wingrove proti Spojenému království 1996
 - Handyside proti Spojenému království 1976 - *The Little Red Schoolbook (O.K.): „S ohledem na pluralitu, toleranci a duch otevřenosti, které jsou určující pro demokratickou společnost, se svoboda projevu vztahuje nejen na „informace“ nebo „myšlenky“ příznivě přijímané či považované za neškodné či bezvýznamné, nýbrž i na ty, které zraňují, šokují nebo znepokojují.“*

OMEZENÍ DLE EVROPSKÉ ÚMLUVY - LEGITIMNÍ CÍLE

- ochrana pověsti nebo práv jiných, nejčastější, radost balancovat: Lingens proti Rakousku 1986: *„Popravdě, jednání pana Kreiského nelze kritizovat na racionálních základech. Leda na základech iracionálních: je to nemorální. Nedůstojné.“* (+ Wiesenthal + Peter)
- Rozlišení faktických tvrzení a hodnotových soudů

OMEZENÍ DLE EVROPSKÉ ÚMLUVY - LEGITIMNÍ CÍLE

- zabránění úniku důvěrných informací
 - Goodwin proti U.K. 1996 (případ Tetra) – označte svůj zdroj informací (nepřiměřené)
- zachování autority a nestrannosti soudní moci
 - Sunday Times proti U.K. 1979 – Thalidomid („trial by newspaper“)

OMEZENÍ V KROCÍCH

- Sunday Times proti U.K. 1979 – Thalidomin
- 1. Jsme v rámci článku 10?
- 2. Je tu zásah do článku 10?
- 3. Byl zásah „stanoven zákonem“?
- 4. Směřoval k ochraně legitimního cíle? (a kterého?)
- 5. Byl zásah nezbytný v demokratické společnosti (naléhavá společenská potřeba, přiměřené legitimnímu cíli, podařilo se státním orgánům opravdu dostatečně prokázat důvodnost těchto omezení)?

AKTUÁLNÍ OTÁZKY

- Diagonální vztahy: poskytovatelé internetu a provozovatelé sociálních sítí
- Nový střet s právem na soukromí: právo být zapomenut (Mario Costeja González a dražba nemovitostí zabavených v důsledku dluhů na sociálním zabezpečení z roku 1998, SD EU: C-131/12, Google a Google Spain, bod 93: „...i zpracování přesných údajů, které bylo původně v souladu se zákonem, se časem může stát neslučitelným s uvedenou směrnicí, jestliže již uvedené údaje nejsou nezbytné pro účely, pro které byly shromažďovány nebo zpracovány. To platí zejména v případě, že se zdají nepřiměřenými, jsou nepodstatné nebo již nepodstatné nebo přesahují míru s ohledem na uvedené účely a uplynulý čas.“)

